

tal com en Llull, amb *tot* i verbs quasi predicatius («seure *tot sols*», *Quar.*, 255.159), o verbs de moviment pròxims al valor predicatiu: «Jesuchrist --- no se'n muntà *tot sols*, mas bé acompanyat»; «lo patriarcha Jacob --- havie a passar lo flum Jordà, e axí com lo passà, passà-l *tot sols*», id. *Serm.* (II, 159.26; I, 36.17, 49.20); i en ell, com a supervivència imitada, acaba per desorbitar-se, usant-lo fins i tot com a complement: «quan tu, doctor, ligs en cadira, e per tu *tot sols* ---» (*Serm.* I, 149.3). En fi, *tot-sol* tendeix ja a formar una combinació quasi soldada (d'on *entotsolar-se* infra).

Solo [Lab.], de l'it. *solo* com a terme musical; *solista* 'el qui canta en solo en música coral': «quan el meu nòvio, / que era *solista* / de l'Aliança del Poble Nou, / sèrio lluaia sa veu d'artista / ---», *Les Caramelles*, Pilar Alonso (1919).

El descendent de *sōlus* és de les paraules que en català han obert el timbre normalment tancat de la *ō*, fent-ne una oberta, quan va en síl·laba inicial: *LleuresC* (190, n. 7), pertot fora de les comarques gironeses i rosselloneses. En el val. JRoig, ja rima sempre amb *ò* oberta (*sol* amb *vol*, *sols* amb *lançols* i *vols*, *sola* amb *caçola* i *escola*, vv. 5443, 8949, 14547, 933, 10203, 8063, 10679). En ross., si bé predomina *sül*, s'admet també una pronúncia *sól* en certs tons de llengua, com en donen testimoni les rimes de Saisset: «I ara ets aquí tota *sola* / --- / blingada sus d'una bressola» (*Catal. d. R.*, 168, cf. 23, veg. *entemarse*).

Usat adverbialment, *sol* forma idiomàtiques combinacions, des de l'E. Mj. *Sol un* 'ni que no sigui més que un': «si tu dones *sol una* taça d'aygua freda al pobre, d'aquella has guany», StVicentF (*Serm.* II, 128.16). *Sol que* 'només que, a condició només que': «de cascuna somada de thea que hom que no sia de la terra de Cerdanya, *sol que* no sie stadant de Puçerdà, la porta per vendre --- un dinar» a. 1288 (RLR IV, 504). «Tot vent nos era bo, *sol que* moure nos pogués de la terra», Jaume I (Ag., p. 90).

Molt freqüent era *sol no* 'ni tan sols': «guesc-lo e l'acompany per tot lla on va, tostemps a peu descalç, e l defens segons ma força, quan hi és mester, e *sol no* -m moc quan me fér», «*sol no*-m mouria de mon loc», «*sol no* curant-se dels cans», Eiximenis (*Terç*, NCl. VI, 128, 142, 143); eventualment reduït al paper de mer intensiu d'una exhortació: «Lo rei En Pere --- un cavaller dix-li com, per son servei, s'era endeutat --- e duplicava al rei --- que li ajudàs en aquell cas; --- e respòs-li --- que ell li faria ajuda bastant, e que *sol no* s'esmaiàs, mas que demanàs tot ço que volgués ---», id. (*Dotzen*, NCl. VI, 84). «Devallarà lo fill de Déu en aquest món --- axí com lo ros sobre la terra, que encara quasi pareu la orella, *sol no*-n sentireu res», StVicentF (*Serm.* I, 28.9; de nou, I, 269.33, veg. LLEPAR); «vos jur que vós serets guardada leyalment e segura, e de res *sol no*-us temats», *Fill de Contastí* (NCl. XLVIII, 90). Els enviats del Consell de Barcelona escriviën encara a mj. S. XV: «Veuus quina mensió és feta de vosaltres: gordau com vos paguen, que *sol* le tre *no*-us han tremessa!» a. 1462 (RLR LXV, 89).

Parella oposada a *sol no* sembla formar *sol si*, que veiem un cop en Reixac amb valor de 'només perquè ---' (amb *esmaiar-se* com en Eiximenis, supra): «no-us esmayets *sol si* nós som gitats de nostre eretatge, car nós no l'avem gens perdut a tots ýorns» (Q., 158.25, trad. «esmaiez mie se nos somes gité ---»). Avui tot això està ben antiquat pertot, si no és a la pagesia mallorquina: «*spl no* i *sónas* tes potades!» 'no hi deixis ni rastre dels peus' Bunyola (1963), «és una terra de grava que *spl no* fa una herba» Felanitx (1964).

Amb aquest valor adverbial aparegué la variant *sols* amb -s adverbial, però trigà a generalitzar-se: *sol*, sobretot en aquelles combinacions idiomàtiques, és freqüent encara en JoMartorell: «no teníem atreviment de exir *sol un* pas de la ciutat», «*sol un* cabell que de mi fos caygut en terra no-l te volria haver dat», «sens tocar en Ciciília --- aplegaren alba de matí davant la gran ciutat de Trípoli --- e negú de tota la armada no sabien hon anaven sinó *sol* lo Rey», «Oh Tirant, véste'n --- e sies benaventurat en los altres regnes; *sol* me lexa a Phelip per repòs de la mia ànima» (Ag. I, 68, 174, 365, 307).

Aviat hi apareix *sols* amb -s adv.: algun cop en Llull i en el *Consolat* (cites en AlcM): «les dones / --- / són indignes / --- / hom s'i acoste; / mas deu ser hoste / de *sols* mig dia / e tirant via / ---», JRoig (*Spill*, 9795). Des del S. XVI deixa antiquat l'ús adverbial de *sol*: «no és per altro effecte sinó *sols* pregar a V. M. ---», i sovint en la correspondència oficial Bna-Perp., a. 1588, 1631 etc. (RLR LV, 79; LXII, 303). I en algun d'aquells usos idiomàtics; *sols no* 'mentre no, a condició que no': «Jo de tots ells me burlava, - *sols no* 'm trobin adormit» en la cançó bandoleresca «Francisco» (MilàF, *Romilo*, 115D). No estrany al vell ús idiomàtic barceloní, amb el matís de 'amb que, mentre almenys'; durant la crisi final del servei tramviari a la ciutat, vaig sentir encara algun cop: «—Qui sap quan arribarà, estona ha que ens esperem. —*Sols* puguem pujar-hi!» 1952. Reflexionem que es tracta d'una locució excel·lent, digníssima de ser revigoritzada: «*sols* pugui pujar a cavall, vindrà: no tingueu por». Esforcem-nos per no deixar-ho decandir, que ens evitarà l'ús de l'odiós i ridícul castellanisme *con tal que, con tal de*.

A soles, dit no solament en el sentit de 'sense més testimonis', en què resta usat generalment, si bé més vivaç de l'Ebre al Sud que en cat. central, però em sembla ben admissible en la llengua escrita (per més que no hagi estat registrat en el Dfa., i Carles Riba hi manifestava algun escrúpol en revisar la meua traducció de *La Sogra* de Terenci, v. 557). En JoMartorell: «com lo philosoph fon devant lo rey a *soles* dins la cambra ---», «ara retretes a *soles* dins la sua cambra, parlant de vostres afers» (Ag. I, 356; III, 631, i un altre del S. XV en DAg.). Més limitat a les terres del Migdia, quan val per 'només, i res més': «yo a *soles* he acampat les scriptures, tot lo resto m'an robat» a. 1527 (BABL IV, 380); «no: és l'assut de Borriana a *soles*» Borriana (1961); «el corxo té una ansa a *soles*» Bètera